

РЕАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ КОНСТРУКТИВІСТСЬКОГО ПІДХОДУ

Серед вітчизняних та зарубіжних фахівців течія конструктивізму в теорії пізнання є сьогодні предметом гострих дискусій [1]. І це не дивно. З одного боку, в рамках цього напрямку відбувається радикальна переоцінка низки класичних філософських уявлень. Ключовою тезою міркувань прихильників течії, яка має назву "епістемологічний конструктивізм", є думка, що об'єкти пізнання є ні чим іншим як конструкціями самого суб'єкта. Це викликає як енергійну підтримку, так і рішучий спротив. З іншого боку, формування конструктивізму щільно пов'язане з новітніми розробками в галузі когнітивних, психологічних, соціокультурних дисциплін – нейрокібернетики, біокібернетики, генетичної психології, соціології та етнографії науки. Тому подібні обставини надають цьому напрямку рис ґрунтовності й конкретності.

Ведучи мову про конструктивізм, слід, звісно, мати на увазі, що існують різні варіанти цього підходу – конструктивізм радикальний (Е.Глазерсфельд, У.Матурана, Ф.Варела, Х.Ферстер), соціальний (Б.Барнс, Д.Блур, М.Малкей, К.Кнорр-Цетіна, Б.Латур, С.Уолгар), емпіричний (Б. ван Фраасен), методичний (П.Яніш) тощо. До найбільш розроблених й поширених варіантів слід віднести конструктивізм в його радикальному і соціальному різновидах.

Існує спорідненість між різними варіантами конструктивізму. Полягає вона у тому, конституують і усвідомлюють себе як альтернативу так званому реалізму ("науковому", "метафізичному", "наївному" тощо). Відмежування від цієї пануючої традиції європейської думки має бути здійснено найрадикальнішим чином. І цей радикалізм стосується погляду на співвідношення знання та дійсності. Пропонують теорію пізнання, де "поняття знання більше не співвіднесене з "об'єктивною", онтологічною дійсністю, визначене єдиним чином як установлюваний порядок та організація досвідного світу..." [2, 42].

Епістемологічна дослідницька програма радикального конструктивізму (якщо про таку можна вести мову) страждає досить серйозними вадами. По-перше, зразки інтерпретації проблем багато в чому запозичуються з операціональної концепції інтелекту Ж.Піаже і робиться спроба піти шляхом їх узагальнення. Такий шлях не видається досить коректним. По-друге, спостерігається явна прихильність конструктивістів до результатів саме природничо-наукових розробок у намаганні обґрунтувати своє тлумачення когнітивних структур. У Е.Глазерсфельда це – праці біокібернетиків і нейрокібернетиків, головним чином У.Матурани та Х.Ферстера. Останні створили моделі функціонування біосистем як когнітивних систем на загально фізіологічному, імунологічному, нейронному рівнях, а також на рівні вищої нервової діяльності. Це певною мірою звужує конкретно-наукове підґрунтя філософського вивчення людського пізнання і вводить пошук дещо в сторону, надто щільно пов'язуючи функціонування мозку і розуму.

Підхід представників когнітивної соціології науки можна у певному відношенні розглядати як такий, що доповнює розробки радикального конструктивізму. І перш за все тим, що концентрує увагу на широкому соціально історичному контексті людської розумової діяльності. Однією з тез прибічників даного напрямку є положення про соціальне конструювання за допомогою наявних культурних ресурсів реальності. Зауважимо, що цю тезу не слід ототожнювати з точкою зору П.Бергера і Т.Лукмана – авторів роботи, яка має своєю назвою подібний же вираз ("The Social Construction of Reality"). У роботі вивчається питання, яким чином структура соціальної реальності конструюється за допомогою суб'єктивних значень, яким чином останні стають об'єктивною фактичністю. Це дещо інше питання.

Не маючи змоги наводити аргументацію конструктивістів проти реалізму – "наукового", "метафізичного", "наївного" тощо, – зазначимо, що увага цьому питанню приділяється досить велика. І в той же час, як на нас, ця частина їхніх концепцій є найбільш слабкою і мало перспективною. Вивчення конструктивних процесів в пізнанні не передбачає необхідного введення антиреалістичних настанов. Конструктивістські підходи містять у собі значно більш цінні і важливі моменти. І перш за все ті, що тим чи іншим чином стосуються діяльнісної сутності пізнання.

Література:

1. Конструктивизм в эпистемологии и науках о человеке (материалы круглого стола) // Вопросы философии. – 2008. – № 3. – С. 3-37.
2. Глазерсфельд Е. фон. Вступ до радикального конструктивізму // Філософська думка. – 2001. - № 2. – С. 33-58.